

तारणारी जगबुडी

‘एकवीस तारखेनंतर सूर्य उगवणारच नाही! आता जगाचा अंत होणार! सर्वनाश होणार!’

दक्षिण अमेरिकेतल्या माया या पुरातन संस्कृतीच्या पंचांगात २१ डिसेंबर २०१२ला जगाच्या अंताचं भाकीत वर्तवलं होतं. ही पाश्चात्य माया भारतीयांच्या ओळखीची नाही. पण आंतरजालाने त्या भाकिताच्या ‘भा’चं भारूड केलं; नासालाही त्या भासाच्या जाळ्यात ओढलं; युरोप-अमेरिकेत अंधश्रद्धाळू लोकांत हाहाकार माजला. त्यांनी कोसळू घातलेल्या आभाळाच्या साक्षीने जुनी देणी फेडली; पापं कबूल केली; परोपकाराची प्रत्येक संधी साधली.

१९६२ साली अष्टग्रही झाली होती; तेव्हाही जगबुडीची आवई उठली होती. तेव्हाही, अगदी आम्हा शाळकरी मुलींच्या मनांतही मैत्रिणींच्या, बाईंच्याबद्दल जिव्हाळ्याचं भरतं आलं होतं. शाळा, देश, जग या साऱ्यांबद्दलचं प्रेम उफाळून आलं होतं. कायमच्या ताटातुटीच्या जाणिवेने प्रत्येक गोष्टीचं आणि नात्याचं मोल कळलं होतं.

पुराणातल्या मनूच्या गोष्टीसारखाच जगभरातल्या कित्येक संस्कृतींच्या पुराणात जगबुडीचा उल्लेख आहे. बायबलमधला नोआ, बाबिलोनचा गिलगामेश, हवाईचा कोनिकोनिया, अलास्काचा कुनयान हे सारे बंधुभावाने आपल्याबरोबर इतरांना सोबत घेऊनच जगबुडीतून तरले; आणि म्हणूनच तगले. साऱ्या उल्लेखांतल्या, अस्तित्वाला शह देणाऱ्या मोठ्या संकटांत सर्वबंधुत्वाचीच सरशी झाली.

एक विज्ञानकथा होती: ‘कुठल्याशा परग्रहावरच्या अत्यंत प्रगत प्राण्यांना पृथ्वीवर संकट येणार असल्याची कुणकूण लागली. त्यांनी ती बातमी कळकळीने पृथ्वीवासियांना कळवली आणि उदारपणे प्रस्ताव मांडला, “पाच वर्षांनी पृथ्वी नष्ट होईल. त्यापूर्वी पृथ्वीवरच्या सर्वोत्तम शंभर माणसांना आम्ही आमच्या ग्रहावर घेऊन जाऊ. ती शंभर माणसं कुठली ते मधल्या काळात ठरवून ठेवा.” ही उत्तम माणसं कशी निवडावी ते कळेना. मग एकजण पुढे आला; म्हणाला, “मला निवडू नका. माझी ती लायकी नाही.” त्यानंतर ‘मला नको,’ ‘मी नाही’ ची लाट उसळली. प्रत्येकाला इतरांमधले अधिक चांगले गुण कळायला लागले. परस्परांबद्दलचा आदर वाढला. वागण्यात नम्रता आली; दुसऱ्याचा विचार पदोपदी व्हायला लागला. युध्दं तर सोडाच, साधी भांडणं होईनात. पाच वर्षांनी ते परग्रहस्थ जेव्हा शेलक्या शंभरांची यादी मागायला आले तेव्हा पृथ्वीवर मानवी नात्यांचा स्वर्ग वसला होता.’

एरवी सहज ताळतंत्र विसरणारं कमकुवत मानवी मन सर्वनाशाच्या आशंकेने धास्तावलं की वठणीवर येतं. बहुतेक धर्मांत भविष्यात जग संपवणाऱ्या कल्पांताच्या कल्पनेचा समावेश

त्यासाठीच केला असावा. अशी 'कल्पांताची लस' टोचली की माणसातला माणूसपणा ठणठणीत रहातो. महापूर, भूकंप यांसारख्या घोर संकटांत माणूस 'मी'पण विसरून भोवतालची माणसं आणि त्यांच्या गरजा ओळखायला शिकतो; माणसामाणसांतली नाती दृढ होतात; समाजाची व्यवस्था सुधारते. संकटाची नुसती हूल उठली तरी हा फरक होऊ शकतो.

मग मानव्याचं तारू भवसागरात तरून जायला अधूनमधून जगबुडीची धोक्याची घंटा वाजवली तर कुठे बिनसलं?

डॉ. उज्वला दळवी

-ujjwalahd9@gmail.com

(‘esakal’ च्या सौजन्याने)